

תוכן העניינים

ז	דבר העורכת	נילי ואזנה
יא	רשימת קיצורים	
1	פרופ' משה גרינברג ז"ל (1928–2010)	יעקב חיים (ג'פרי) טיגאי
7	פרופ' משה גרינברג ז"ל (1928–2010)	מרדכי כוגן
13	פרופ' שמריהו טלמון ז"ל (1920–2010)	יונתן בן-דב
19	פרופ' שמריהו טלמון ז"ל (1920–2010)	מיכאל סיגל
23	פרופ' יעקב מילגרום ז"ל (1923–2010)	ברוך יעקב שורץ

מקרא

	חיקוי האל (Imitatio Dei) ושיקוף האל (Reflection, Mirroring)	רימון כשר
29	בספרות המקראית	
	סיפור בריחתו של אליהו (מל"א יט): מחקר משווה על דפוס	מיכה רואי
69	'סיפורי יציאה למסע' במקרא	

המקרא בזיקתו למזרח הקדום

	קינות הערים השומריות ומגילת איכה: לקראת מחקר	נילי סמט
95	תאולוגי משווה	
111	עיון מחדש במשמעות המונח סְגָלָה	יגאל בלוך
141	קיר, מולדת הארמים: מבט חדש	יואל אליצור
	סוגות נפגשות: תפילת אסרחדון מלך אשור בכתובת	אמיתי ברוכי-אונא
	המלכותית 'אשור-בבל A' ותפילות אכדיות מטקס	
153	'רחיצת הפה'	

תולדות הפרשנות

	רש"י לבראשית א, א – דוגמה לפולמוס אנטי-נוצרי חריף	יעקב ר' גרסון
177	בפירושו לתורה	
	עיונים בחרוזות הפתיחה של ר' אברהם אבן עזרא לפירושו	אהרן מונדשיין
219	הארוך לספר שמות	

- 255 כרמיאל כהן
כי בזה תתישב הנפש יותר' – על חלופה למידות שהתורה
נדרשת בהן בביאור רלב"ג לתורה
הנרי בייקר טריסטראם חוקר עולם הטבע המקראי:
285 שיטות וזהו, מחקר ופרשנות בספרו 'יומן מסע'

ביקורת ספרים

- נפתלי משל
'וילך האישי ארץ החתים [על: איתמר זינגר, החתים ותרבותם
(ספרית האנציקלופדיה המקראית כו; המפעל לתרגום ספרות מופת),
ירושלים: מוסד ביאליק, תשס"ט] 329
- יורם כהן
מאמרים חדשים על האימפריה האשורית ועל שכנותיה
[על: 'אפעל ונ' נאמן (עורכים), כתובות מלכי אשור: היסטוריה,
היסטוריוגרפיה ואידיאולוגיה: יום עיון לכבוד חיים תדמור בהגיעו
לגבורות, כה במרחשוון תשס"ד, האקדמיה הלאומית הישראלית
למדעים, ירושלים: תש"ע] 333
- רימון כשר
על גלויות ישראל ויהודה [על: בוסתנאי עודד, גלות ישראל ויהודה
באשור ובבבל (מאות ח–ו לפסה"ג), חיפה: פרדס הוצאה לאור, תש"ע] 341
- דבורה דימנט
'ראש כל השנים' במגילות ים המלח [על: Jonathan Ben-Dov,
*Head of All Years: Astronomy and Calendars at Qumran in their
[Ancient Context (STDJ 78); Leiden-Boston: Brill, 2008* 351
- ספרים שהתקבלו במערכת (בעריכת יעקב דולגופולסקי) 357
- רשימת המשתתפים בכרך 365
- תקצירי המאמרים באנגלית vii

דבר העורכת

נילי ואזנה

פרופ' שרה יפת קיבלה על עצמה לערוך את 'השנתון למקרא ולחקר המזרח הקדום' בשנת תשנ"ח (1998), עם צאתו של פרופ' משה ויינפלד ז"ל לגמלאות ופרישתו מהתפקיד, ולאחר שערך אחד עשר כרכים בשנים תשל"ו–תשנ"ז (1976–1997). פרופ' יפת ביצעה בכתב העת שני שינויים בולטים: שינוי שמו ושינוי בתכיפות פרסומו. השינוי הראשון ניכר לעין כול מיד עם פרסומו של כרך יב, הכרך הראשון בעריכתה: המילה 'לחקר' שינתה מקום, וכך שונה שם כתב העת – במקום 'השנתון למקרא ולחקר המזרח הקדום' נקרא הוא מעתה 'השנתון לחקר המקרא והמזרח הקדום'. פרופ' יפת התכוונה להקפיד ולהוציא את השנתון מדי שנה בשנה, כפי שמשמע משמו, וליצור על ידי כך במה סדורה וקבועה לפרסום מאמרים וסקירות ספרים. שינוי זה אכן ניכר היטב: בשנים תש"ס–תש"ע (2000–2010) יצאו לאור תשעה כרכים של השנתון.

עורכת כתב עת מעצבת אותו בדמותה. תחת הנהגתה, המשיך השנתון לפרסם מאמרים מקוריים בחקר המקרא והמזרח הקדום. יתר על כן, פרופ' שרה יפת פיתחה מאוד את מדור תולדות הפרשנות, והשנתון הפך לשופר חשוב ומרכזי למחקרים בתחום זה. גישתה לכותבים הייתה חיובית ומקדמת, מידות שמאפיינות במידה רבה גם את אופי הנחייתה את תלמידיה. בכרכים אלה זכיתי ליטול חלק קטן בעצמי, בכתביה ובקריינות, והייתי עדה לשיטת עבודתה. בעקבות הערותיה והערות הקריינים שאליהם בחרה להפנות את המאמרים, ביצעו מחברים רבים שינויים ענייניים וסגנוניים במאמריהם, והללו פרסומו כשהם ברורים יותר, מחודדים יותר, מדויקים יותר. על עמלה העידה פרופ' שרה יפת בהודאתה, שעל העורך מוטל להתייגע יגיעות רבות 'עד שהוא הופך שלא מדעת לשותפם הבלתי נראה של החוקרים והכותבים' (דבר העורכת לכרך טו). ואכן, שאיפתה להביא את המחקרים שנבחרו לכלל שלמות הולידה תשעה כרכים הממלאים אחר המטרות שהציבה לפנייה: הם מציגים לקורא מאמרים מקוריים ומרכזיים בחקר המקרא והמזרח הקדום, עדות שנתית להישגי חקר המקרא הישראלי. החוקרים המפרסמים בשנתון הם ה'מי ומי' ברשימת חוקרי המקרא ועולמו, חלקם פרסמו בשנתון את פרות ביכורי מחקרם. בזכותה השנתון הוא

במה חשובה ביותר שאין לה תחליף בעברית לפרסום מחקרים בחקר המקרא, בחקר המזרח הקדום, ובחקר המקרא לאור ספרות המזרח הקדום ותרבותו.

הכרך הזה, כרך כא, עשוי אף הוא במתכונת זהה, שכן כמחצית מן המאמרים עברו את תהליך הקריינות תחת שרביטה של פרופ' שרה יפת ונתקבלו על ידה לדפוס בטרם העבירה את המושכות לידי. כרך זה מתפרסם אפוא בעריכה משותפת של שתינו. כבוד גדול ועונג רב הם לי להתייצב שכם אחד בצד מורתי ומדריכתי כעורכת שותפה ממשיכה של כרך זה. החלוקה למדורים שאפיינה את השנתון מראשיתו ממשיכה ומתקיימת גם בכרך הנוכחי, המציג לקוראים ארבעה עשר מאמרים. ראשון בא מדור המקרא, ובו שני מאמרים, האחד עוסק בסוגיה תאולוגית מרכזית באמונת המקרא – שאלת הזיקה בין האנושי והאלוהי, המכונה במחקר בשם *imitatio dei*, והשני עוסק בחקר המקרא מן ההיבט הספרותי, ובו נבחן סיפור בריחתו של אליהו על רקע דפוס 'סיפורי יציאה למסע' אחרים במקרא. המדור השני עוסק בחקר המזרח הקדום ובחקר המקרא על רקע המזרח הקדום ויש בו ארבעה מאמרים המסודרים בסדר כרונולוגי. המאמרים עוסקים בסוגות ספרותיות שונות והם משקפים דגשים מחקרניים שונים. המאמר הראשון במדור זה מציע ניתוח משווה של תפיסות תאולוגיות בקינות הערים השומריות ובמגילת איכה. במאמר השני עיון מקיף ומחודש במונח סג'לה, לאור הופעת המונח האכדי *sikiltu* בתעודות מנהליות מאשור של סוף האלף השני לפס"נ. המאמר השלישי במדור זה דן בסוגיה גאוגרפית-היסטורית נושנה, ובו הצעת חדשה לזיהוי 'קיר', מולדת הארמים. המאמר הרביעי משווה בין תפילה שנשא אסרחדון לקראת שיפוץ צלמי אלים, המופיעה בכתובת מלכותית, ובין תפילות אכדיות שנישאו במהלך טקסים שנתבצעו בשעת יצירת פסלי אלים ושיפוצם, ומבקש לעמוד על גלגול הספרותי של הטקסט המלכותי. בשניים מן המאמרים מציעים המחברים תרגום מקורי לעברית של התעודות האכדיות, והללו באים בנספח למאמרים. תרגומים אלה הם תרומה נוספת לחוקרי המזרח הקדום ולתלמידיהם הישראלים. במדור השלישי באים ארבעה מאמרים העוסקים בתולדות הפרשנות. שלושה מהם עוסקים בפרשני ימי הביניים, רש"י, אבן עזרא ורלב"ג, והרביעי בחוקר עולם הטבע המקראי בן המאה התשע עשרה, טריסטרם. את הכרך חותמות ארבע סקירות ספרים ורשימת ספרים חדשים.

דור דור ועורכיו. מכרך זה ואילך עוברת עריכת 'השנתון' לידי הנני, הענייה ממעש, עומדת כעת במקום שבו עמדו מורייה הגדולים, פרופ' משה ויינפלד ז"ל, שהלך מאתנו לפני שנתיים ימים, ופרופ' שרה יפת תבדל"א. השתנו העתים, וחקר המקרא ניצב בפני אתגרים חדשים. איבדנו בתקופה האחרונה דמויות מרכזיות מדור המורים: פרופ' יעקב מילגרום, פרופ' משה גרינברג, ופרופ' שמריהו טלמון ז"ל. תחושות של אבדה קשה וכאב רב מלוות אותנו בעת הזו, והן מוצאות להן ביטוי במדור ההספדים, ולצערנו הוא עמוס במיוחד בכרך זה. חשתי גם צורך מיוחד להקדיש לשניים מן הנפטרים, חברי הסגל בחוג למקרא בירושלים, שני הספדים נפרדים, אחד בנימה אישית ואחד בדגש מקצועי. האתגרים העומדים בפני

חוקרי המקרא נובעים גם מכך שהמקרא שוב אינו טקסט מכוון בחברה הישראלית כבעבר, והוא נאבק על מקומו ועל זכות קיומו הן ברחוב, הן, במקרים רבים – באקדמיה. הצלחת השנתון בתנאים כאלה תלויה בקהילת החוקרים, בהכרתה את חשיבות הפרסום של פירות מחקרה בעברית ובנכונותה לפרסם מאמרים בבמה זו.

לבסוף, אני שמחה לנצל במה זו על מנת להודות לכל העוזרים במלאכה, שבלעדיהם הכרך לא היה יוצא לאור. לעורכת הלשון המסורה ד"ר רונאלה מרדלר, לעורך התקצירים באנגלית מר ג'פרי גרין, למתקין רשימת הפרסומים החדשים מר יעקב דולגופולסקי, ולמפיק המנוסה והבקי מר דניאל שפיצר. וכמובן, אין כתב עת מדעי ללא קריינים אלמוניים, העושים במלאכה מאחורי הקלעים, שותפים חשובים בקביעת רמתו של כתב העת ובתהליך עריכתו, וללא כותבי המאמרים וסקירות הספרים. הם הם השנתון. תודות למכון למדעי היהדות על שם מנדל באוניברסיטה העברית ולשתי הקרנות הממנות את הוצאתו לאור של השנתון, 'הקרן לחקר המקרא מיסודו של ס"ש פרי' ו'הקרן על שם פולה וודו בן-גוריון למדעי היהדות מיסודה של משפחת פדרמן'. וראשונה לכולם לפרופ' שרה יפת. עריכת השנתון לאורך שנים רבות תבעה ממנה משאבים יקרי ערך של זמן ומאמץ שאין להם שיעור, שלרוב אין אנו נותנים עליהם את הדעת. עולם המחקר המקראי אסיר תודה לפרופ' יפת. אנו מאחלים לה שתמשיך להרים את תרומתה החשובה לחקר המקרא ולפרשנותו, ושנזכה ליהנות מפירות מחקרה עוד שנים רבות.

ירושלים,

כסלו תשע"ב

CONTENTS

<i>Nili Wazana</i>	Preface	י
	List of Abbreviations	ס*
<i>Jeffrey H. Tigay</i>	Professor Moshe Greenberg ל"י	1
<i>Mordechai Cogan</i>	Professor Moshe Greenberg ל"י	7
<i>Jonathan Ben-Dov</i>	Professor Shemaryahu Talmon ל"י	13
<i>Michael Sigal</i>	Professor Shemaryahu Talmon ל"י	19
<i>Baruch J. Schwartz</i>	Professor Jacob Milgrom ל"י	23

Biblical Studies

<i>Rimon Kasher</i>	Walking in the Way of God in the Hebrew Bible	29
<i>Micha Roi</i>	The Story of Elijah's Flight (1 Kings 19): A Comparative Study on the Pattern of 'Departure Stories' in the Bible	69

The Bible in Relation to the Ancient Near East

<i>Nili Samet</i>	Sumerian City Laments and the Book of Lamentations: Toward a Comparative Theological Study	95
<i>Yigal Bloch</i>	<i>Sēgullā</i> – A Re-examination of the Meaning of the Term Based on Two Assyrian Documents from the Thirteenth Century B.C.E.	111
<i>Yoel Elitzur</i>	Qīr of the Aramaean: A New Approach	141
<i>Amitai Baruchi-Unna</i>	Genres Meet: Esarhaddon's Prayer in the Inscription AsBbA and Akkadian Prayers from the 'Washing the Mouth' Ritual	153

History of Exegesis

<i>Yaakov Raphael Garzon</i>	Sharp Anti-Christian Polemics in Rashi's Commentaries to Genesis 1:1	177
<i>Aharon Mondschein</i>	Studies in the Rhymed Opening Verses of R. Abraham ibn Ezra in his Long Commentary on the Book of Exodus	219

Carmiel Cohen	‘This will put the mind more at ease’: Gersonides’ Alternative for Talmudic Hermeneutics in his Commentary on the Torah	255
<i>Aharon Ofir Shemesh</i>	Henry Baker Tristram, Scholar of Nature in the Bible: His Methods for Identifying Plants and Animals and his Commentary	285

Book Reviews

<i>Naphtali Meshel</i>	[On: Itamar Singer, <i>The Hittites and Their Civilization</i> (The Biblical Encyclopaedia Library), Jerusalem 2009 (in Hebrew)]	329
<i>Yoram Cohen</i>	[On: Israel Eph'al and Nadav Na'aman (eds.), <i>Royal Assyrian Inscriptions. History, Historiography and Ideology.</i> <i>A conference in Honour of Hayim Tadmor on the Occasion of His Eightieth Birthday, 20 November 2003</i> , Jerusalem: The Israel Academy of Sciences and Humanities, 2009 (in Hebrew)]	333
<i>Rimon Kasher</i>	[On: Oded Bustenay [sic!], <i>The Early History of the Babylonian Exile (8th–6th Centuries B.C.E.)</i> , Haifa: Pardes Publishing House, 2010 (in Hebrew)]	341
<i>Dvora Dimant</i>	[On: Jonathan Ben-Dov, <i>Head of All Years: Astronomy and Calendars at Qumran in their Ancient Context (STDJ 78)</i> , Leiden-Boston: Brill, 2008]	351
	<i>Books Received</i> (compiled by Yaakov Dolgopolsky)	299
	<i>List of Contributors</i>	303
	<i>English Abstracts</i>	vii

ENGLISH ABSTRACTS

Biblical Studies

WALKING IN THE WAY OF GOD IN THE HEBREW BIBLE

Rimon Kasher

The notion of walking in the way of God in the Hebrew Bible has been studied seriously since 1926, when Martin Buber published an article entitled 'Nachahmung Gottes'. Since then the Bible studies have taken three main approaches: (a) the minimalist, arguing that there are only few examples of such a notion in the Hebrew Bible (e.g. John Barton); (b) the maximalist, finding the notion all over the Scripture (e.g. Bruce C. Birch, Eryl. W. Davies, Walter J. Houston, Edmond Jacob, Eckart Otto, Gordon J. Wenham, Christopher J. H. Wright); (c) and denial, claiming that the idea is quite rare or even absent in the Hebrew Bible (e.g. Barnabas Lindars, W. Michaelis, Gershon M. H. Ratheiser, Cyril S. Rodd).

In this article we have examined the many examples of walking in the way of God that have been proposed and considered the various definitions of that idea. Our conclusion is that the idea probably does exist in the Hebrew Bible. We suggest classifying the examples into two categories according to literary criteria: the so-called 'explicit' cases, namely '*Imitatio Dei*' (=imitation of God), and the so-called 'implied' cases, namely 'reflection/mirroring/emulation of God'. Altogether, we have found more than thirty instances. While these are dispersed throughout the Bible, many of them are gathered in priestly sources and in the book of Deuteronomy.

THE STORY OF ELIJAH'S FLIGHT (1KINGS 19): A COMPARATIVE STUDY ON THE PATTERN OF 'DEPARTURE STORIES' IN THE BIBLE

Micha Roi

The article deals with the story of the prophet Elijah's flight from the threats of Queen Jezebel, classifying it as a story of Departure on a

Journey. The various components of the story are exhibited and compared to parallels in the departure narratives of other biblical figures.

We present the characteristic pattern of these stories and draw attention to the exceptional elements in Elijah's story. These deviations from the standard pattern affect our understanding of the significance of Elijah's experience and our evaluation of the figure of the prophet.

It should be stressed that even though this story of Elijah can justifiably be classified as a story of flight, we may also see it as a model illustrating the broader narrative pattern of departure stories.

Our discussion makes a distinction between the two journeys described in this chapter: the flight to the desert (vv. 1–8a), and Elijah's journey to Horeb, the Mountain of God (vv. 8b–21).

The Bible in Relation to the Ancient Near East

SUMERIAN CITY LAMENTS AND THE BOOK OF LAMENTATIONS: TOWARD A COMPARATIVE THEOLOGICAL STUDY

Nili Samet

This article presents an outline for conducting comparative theological inquiry into the city lament genre in Mesopotamian literature and in the Bible, beginning with a survey of the theological foundations of Sumerian city laments. It focuses on such issues as the sharing of responsibility among the gods, the cosmological mechanism that produces the destruction, the involvement of natural forces in the process of devastation, and the reasons for the destruction offered by the laments. The Sumerian city laments are then compared to the Book of Lamentations with respect to those issues, and some interesting differences emerge, among others: the extent to which the deity is responsible for the events; the different theological mechanisms developed by each tradition to deal with the problem of theodicy; the relation between nature and history as two arenas of divine activity; and the question of whether and how the destruction can be understood in causal terms of punishment for crimes.

SĒGULLĀ – A RE-EXAMINATION OF THE MEANING OF THE TERM
BASED ON TWO ASSYRIAN DOCUMENTS FROM THE THIRTEENTH
CENTURY B.C.E.

Yigal Bloch

This article seeks to reconstruct the original meaning of the Hebrew noun *sĕgullā*, often used (at least in Modern Hebrew), in the collocation *‘am sĕgullā*, as a characteristic of the Jewish people. The article tackles the original meaning of the term *sĕgullā* and the collocation *‘am sĕgullā* in their appearances in the Hebrew Bible by correlating them with the attestations of the noun *sĕgullā* in the early Rabbinic literature and with the cognate nouns in other Semitic languages – Akkadian *sikiltu* and Ugaritic *sglt*. After reviewing the suggestions of various scholars regarding the semantics of *sĕgullā* and the cognate nouns, the article turns to two recently published administrative documents from the reign of Tukultī-Ninurta I of Assyria: MARV IV 40 and 123. The article argues that the use of the term *sikiltu* in these documents supports Moshe Weinfeld’s interpretation of *sikiltu* and *sĕgullā* as referring originally to ‘property set aside’, be it inanimate property or groups of people. Finally, the article shows that while the original meaning of *sĕgullā* was preserved in the Second Temple period book of Malachi and in the midrash *Pesikta Rabbati*, the perception of the Jewish people’s status as *sĕgullā* of God in the midrash departs from the perception manifest in the Bible, insofar as the midrashic interpretation renders the Jewish people’s status as *sĕgullā* independent of the people’s actual religious conduct. A detailed analysis of the documents MARV IV 40 and 123 is presented in the appendix to the article.

QĪR OF THE ARAMAEANS: A NEW APPROACH

Yoel Elitzur

Qīr is mentioned four times in the Bible, all four are from the same period, the eighth to seventh centuries BCE, and three of them are connected to the Aramaeans. According to the Scriptures, the Aramaeans had come from Qīr (Am 9:7) and were exiled to Qīr (2Kgs 16:9; Am 1:5). Since the Aramaean exile is not attested to by any hitherto known Assyrian source,

all suggestions for locating *Qīr* were based exclusively on the phonetic or semantic similarity to the name *Qīr* of various toponyms throughout the ancient Near East. The writer of this article draws attention to *Durmasqanīn* located in *Bēn ha-Neharot* ('Between the Rivers') which was labeled in the Babylonian Talmud as 'the entrance of Paradise' (Eruvin 19a). *Durmasqanīn* in Mesopotamia seems to be the place to which the Assyrians exiled the people of Damascus. *Bēn ha-Neharot* was the designation of the northern part of Mesopotamia – later *al-Jazīra*. The most fertile part of *Bēn ha-Neharot* was probably its southern region near Hīt and Ramādi. In addition, in this area bitumen, pitch, gypsum, and petroleum bubbling 'springs' are found, as well as salt-water springs. These springs were of great significance in ancient times because bitumen was taken from them for the buildings of ancient Babylon. Rabbinic sources mentioned the town *Ihi-Deqira* in this region, which was the same as Ἰδικάρα / Δάκαρα / Diacira of some classical sources. Two of the classical writers mentioned the environs of this town as a source of bitumen and salt. In Akkadian, *qīru* means 'bitumen'. The writer suggests that *Ihi-Deqira*, which was probably not far from *Durmasqanīn*, preserved the element *Qīr* (=bitumen) which had also been the earlier geographical name of this region or of a particular spot in it. According to some Assyrian sources, especially the annals of Tiglath-Pileser the First (1114–1076 BCE), in the eleventh century BCE the Aramaean *Aḥlamū* moved westward from the mid-Euphrates. It is reasonable therefore to assume that this was the background for the prophecies of Amos, according to which, the Aramaeans came from *Qīr* and returned to *Qīr*.

GENRES MEET: ESARHADDON'S PRAYER IN THE INSCRIPTION
ASBBA AND AKKADIAN PRAYERS FROM THE 'WASHING THE
MOUTH' RITUAL

Amitai Baruchi-Unna

The prayer of Esarhaddon, king of Assyria (680–669 BCE), incorporated in the inscription labeled ASBbA, is the first prayer in an Assyrian royal inscription that is presented as a *verbatim* citation. This article delineates the historic background for this innovation in a genre usually described as routine and formalistic. First the 'praying king' *topos* – a literary pattern designed to report a prayer, which, according to the royal account, the

king had recited during a specific historical event – is classified and briefly reviewed. Then, Esarhaddon's prayer is described and analyzed with respect to its content, context and possible connection with prayers outside of the royal inscriptions. In particular, we examine the possible relations between the prayer in this inscription and an Akkadian prayer from the *mīš pi* ritual, which was performed during the last phases of making a divine image. The whole analysis suggests that the royal prayer was part of an early stage of such a ritual and was available to the royal scribes for whom it served as a source material for the Esarhaddon inscription.

History of Exegesis

SHARP ANTI-CHRISTIAN POLEMICS IN RASHI'S COMMENTARIES TO GENESIS 1:1

Yaakov Raphael Garzon

Challenged by the Church increasing efforts to convert Jews and using Christological interpretations of the Hebrew Bible, from the turn of the twelfth century Jewish exegetes mobilized to counter the Christian hegemonic discourse.

Using Rashi's commentaries on Genesis 1:1 as an example, this article shows how the methods of Discourse Analysis and Linguistic Criticism can illuminate new aspects of Jewish exegesis. It uncovers an implicit message in Rashi's commentary, conveying a Jewish reading of the Bible and tacitly but sharply attacking Christianity.

Deciphering this implicit message requires historical comparison of the documents: studying Rashi's commentaries in the light of Christian biblical interpretations of the verse, both contemporary with him and earlier, placing them in the context of Jewish and Christian polemical literature, and examining Rashi's midrashic sources and related commentaries. Apparently motivated by polemical zeal, in order to attack the Christian Bible interpretation, Rashi defies textual and linguistic norms and traditional Jewish discourse.

STUDIES IN THE RHYMED OPENING VERSES OF R. ABRAHAM IBN
EZRA IN HIS LONG COMMENTARY ON THE BOOK OF EXODUS

Aharon Mondschein

R. Abraham ibn Ezra (1089–1164) prefaced his various writings (biblical commentaries, grammatical textbooks, and scientific and philosophical treatises) with rhymed opening verses. These rhymes serve a variety of purposes: most but not all of them are dedications to generous donors; some follow the common pattern of petition for divine help in the task of writing, while others stress the uniqueness and other virtues of the work; some rhymes serve as introduction to the subject matter of the work, while others constitute autonomous poems. From a poetical point of view, some of the rhymes are rather laconic and lack poetic beauty, while others are sophisticated and rich in poetic beauty; some are arranged in rhymed prose, while others are written in strict meter as befits Ibn Ezra's status as an eminent poet. Thus Ibn Ezra's opening rhymes manifest a variety of purposes, genres, subjects, and degrees of sophistication, and none of them have been adequately examined. The present study examines the opening rhymes that Ibn Ezra wove into his Long Commentary on the Book of Exodus, the general introduction to the work together with the introductions to its specific portions.

In the present study I prove the authenticity of the aforementioned poetic lines, estimate their exegetical contribution, and define their status within the totality of Ibn Ezra's literary creation.

‘THIS WILL PUT THE MIND MORE AT EASE’:
GERSONIDES' ALTERNATIVE FOR TALMUDIC HERMENEUTICS IN HIS
COMMENTARY ON THE TORAH

Carmiel Cohen

In his commentary on the Torah, Rabbi Levi ben Gershom (Rabag/Gersonides, Provence 1288–1344) presents a logical system, which he created to substitute for traditional talmudic hermeneutics, and he uses his system to demonstrate the nexus between the oral and written Torah.

The present article examines the presentation of his system in the introduction to his biblical commentary and its implementation in the first of the nine ‘Topics’ that he constructed. Interestingly, Gersonides devised a form of the *kal vahomer* hermeneutic in order to obtain results that the Talmud reaches by using a *gezerah shava*. His purpose was to substitute a method which was truly logical for one which he did not consider to be so. It is clear that he regarded Talmudic hermeneutics as a system constructed by the Sages and not of Sinaitic origin.

HENRY BAKER TRISTRAM,
SCHOLAR OF NATURE IN THE BIBLE: HIS METHODS FOR
IDENTIFYING PLANTS AND ANIMALS AND HIS COMMENTARY

Abraham Ofir Shemesh

The English clergyman Henry Baker Tristram (1822–1906) was the foremost specialist on nature in Eretz Israel in his time. Being a clergyman, he was naturally interested in the Bible landscapes and nature. During the four visits he made to Eretz Israel, he collected local plants and recorded them, in addition to describing the fauna. His diary detailing his trip from 1863 to 1865 became a valuable document on the plants and animals of Eretz Israel in the nineteenth century. His writings related the local traditions he encountered, described geographical sites, and reflected the local way of life. He also proposed his own interpretation of the biblical names of plants, which are often quite original and even surprising.

His work is flawed in three respects. First, in many cases he failed to mention his sources and did not explain how he reached his conclusions. His interpretations lack a systematic scientific methodology to distinguish biblical concepts. He assumed that what he saw in his time was identical to the settings of the biblical events. Second, he used a very limited amount of historical material for research that should have been supported by hard facts. Thus, for example, he did not take Hebrew sources into account, although they perpetuated a tradition of identifying local plants, which explains why his identifications are often totally different, as in his identification of the biblical apple as the apricot and the ‘arave nahal’ – as the oleander (*Nerium oleander*). Third, although he made long visits to Eretz Israel, he did not directly observe all the natural changes throughout

the seasons. Consequently he made errors. For example, he identified the Autumn Mandrake (Love Apple) as the *Mandragora autumnalis* and stated that its smell was unpleasant, whereas it is known to smell good when ripe.